

Yhteisöllisyys tavoitteena seurakunnan ESR-projektityhteistyössä

Sanna Lehtinen: *TM, tohtorikoulutettava, Käytännöllisen teologian laitos, Helsingin yliopisto*
sanna.rinne@helsinki.fi

Janus vol. 16 (4) 2008, 311-327

Tiivistelmä

Euroopan Unioni toteuttaa koheesiopolitiikkaansa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) avulla. Yhteisöllisyyden lisääminen on tavoitteena erilaisissa ESR-projekteissa. Tarkastelen, millaista yhteisöllisyyttä ESR-projektityhteistyössä tavoitellaan ja mikä on seurakunnan vaikutus yhteisöllisyyteen? Tässä artikkelissa tutkin neljää ESR-projektia Lahdessa. Lähestyn yhteisöllisyyttä paikallisuuden, kumppanuuden ja yhteisten intressien avulla. Aineisto koostuu 91 projektidokumentista sekä yhdeksästä haastattelusta. Haastattelut toivat esiin, että seurakunta on yhteisöllisyyttä luovana tahona vahvempi, mitä viralliset tiedot osoittavat. Projekteissa yhteisöllisyys on pyritty operationalisoimaan EU:n tavoittelemalla tavalla työllistymisen välineenä. Seurakunta osoittautuu yhteisöllisyyden takaajaksi luoden symbolista arvoyhteisöllisyyttä sekä toiminnallista yhteisöllisyyttä.

Euroopan unioni (EU) on talousyhteisö, jossa sosiaalipoliittiset tavoitteet ovat alisteisia sen globaalia talouspoliittista johtoasemaa koskeville tavoitteille. Yksilön ja yhteisön väliselle jännitteelle ei ole löydetty pysyvää ratkaisua EU:ssa, ja siihen haetaan jatkuvasti uusia malleja (Niiniluoto & Löppönen 1996, 5). Viime vuosina yhteisöllisyys on noussut EU:ssa poliittiseen tarkasteluun.¹ On huomattu, että taloudellisen mahdin kasvattaminen vaatii yhteisöllisyyden lisäämistä. Täsmällistä määrittelmää sanalle yhteisöllisyys ei EU:ssa kuitenkaan ole (ED 2008). EU on alkanut korostaa sisäistä solidaarisuuttaan viestittämällä itsestään yhteisöjen yhteisönä ja alueiden Eurooppana (Antola 2003; Helne 2003, 28; Ekestam 1999, 152–153). Se tarkoittaa yhteisön heikompien jäsenten, alueiden ja sosiaaliryhmien kehityksen tukemista yhteisin toimenpitein.

Yhteisöllisyydellä tarkoitetaan EU:ssa ylikansallista päätöksentekoa, jota noudatetaan unionin pilarirakenteen ensimmäisen pilarin alalla (Erkkilä & Tiilikainen 2007, 74).² Yhteisön taloudellisen ja sosiaalisen koheesion sekä yhteenkuuluvuuden vahvistamista koskeva tavoite on sisällytetty EU:n peruskirjaan. EU:n rakennerahastojen kautta harjoittama toiminta on osa koheesiopolitiikkaa. Yhtenä sen osana on yhteisöllisyyden vastakohtana nähdyn syrjäytymisen vastainen sosiaalipoliittikka (Korkiamäki ym. 2008; Kari & Saari 2005, 96; Helne 2002; Moisio 2000). EU:n näkökulmasta syrjäytyneitä ovat työelämän ulkopuolella olevat, jotka tulisi saada takaisin työmarkkinoille. EU:ssa korostetaan erityisesti paikallisyhteisön roolia ja merkitystä. Taustalla on oletus, että osallisuus³ sosiaalisissa prosesseissa

lisää hyvinvointia. Paikallisia toimenpiteitä, EU-projekteja, rahoitetaan rakennerahastoista.

Hyvinvointivaltion kriisin, 90-luvun alun laman ja EU-integraation myötä yhteisöllisyydestä on tullut paljon käytetty termi Suomessa. Tarkastelen yhteisöllisyyttä Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamassa projektiyhteistyössä Suomessa, jossa on omaksuttu yhteisölliseksi luonnehdittava linja EU:n kehittämisessä (mm. Tiilikainen 2006, 208–209). EU:n rakennerahastoista ESR on keskittynyt syrjäytymisen haasteisiin. ESR on tuonut sosiaalipoliittiseen järjestelmäämme uusia välineitä ja elementtejä. Se on lisännyt kuntien ja muiden toimijoiden hyödyntämiä määräaikaiseen rahoitukseen perustuvia projekteja ja sitä kautta vaikuttanut resurssien kohdentumiseen eri kohderyhmien ja alueiden välillä (Lehtinen 2007, 142–144). Projektit ovat paikanneet aukkoja, joita palvelujärjestelmässä on kaikkein heikoimmassa asemassa olevilla ryhmillä. Varoja ei kohdenneta välittömästi yksittäisille kotitalouksille, vaan välillisesti koulutus- ja työvoimapolitiisten palveluiden, parantuneen työllistyvyyden sekä projektihenkilökunnan työpaikkojen kautta (Kari & Saari 2005, 130–176; Hyyppä 2002, 99; Kari & Penttinen 1999, 179).

Kansallisvaltion rooli on murroksessa, ja monia hyvinvointivaltiolle kuuluneita tehtäviä ollaan palauttamassa paikallisyhteisöille. Paikallisyhteisöistä on tulossa uudenlaisia poliittisia toimijoita, joihin ihmiset osallistuvat vapaaehtoisesti tai pakolla. Suomessa kansalaisyhteiskunnan ja kolmannen sektorin osallistumisen merkitys palvelujen tuottajana ja julkisen sektorin täydentäjänä onkin kasvanut muun muassa sosiaalityössä. Paikallistason EU-projektiyhteistyö perustuu laajaan yhteistyökumppaneiden verkostoon. Yhtenä toimijana on seurakunta. Suomessa kirkon asema julkisena toimijana on jossain määrin epäselvä ja kiistanalainen. Veronkanto-oikeus, jäljellä olevat viranomaistehtävät sekä historiallinen traditio liittävät kirkon osaksi julkisyhteisöä (Karjalainen 2000, 268–269). EU:n

näkökulmasta kirkko on kuitenkin osa kolmatta sektoria. Sillä onkin paljon kolmannen sektorin piirteitä, muun muassa laaja vapaaehtoistoiminta. Seurakuntien olemukseen kuuluu altruistinen ja yhteiskunnallinen toiminta, jota myös kansalaiset siltä odottavat (Saari, Kainulainen & Yeung 2005). Seurakuntien diakoniatyö onkin selvästi laajin kolmannen sektorin toimija Suomessa (Grönlund & Hiilamo 2006, 134–135). Kirkko on vahvasti puolustanut hyvinvointivaltiota, jota se pitää luterilaisena ihanteena yhteiskunnasta (Salonen 2000, 19). Suomessa kirkko puoltaa läheisyysperiaatetta päätöksenteossa ja pyrkii vahvistamaan yhteisöllisyyttä ja lähiyhteisöjä (KHb 2002). Analysoin artikkelissani yhteisöllisyyttä paikallisissa ESR-projekteissa, joissa seurakunta on ollut mukana.

Yhteisöllisyys tavoitteena

Yhteisöllisyys on pitkään ollut keskeinen teema sosiologiassa (ks. Tönnies 2001; Töttö 1996; Durkheim 1990/1897). Käsitteenä se on jännitteinen ja ongelmallinen, eikä mikään määritelmä tunnu kattavan sen eri muotojen rikkautta (Tuomi 2005). Yhteisöllisyyden merkitystä on tutkittu niin yksilön taustana kuin politiikan tavoitteena (Hännikäinen-Uutela 2004; Kuusela 2004; Saukkonen 2003; Haatanen 2000). Yhteisöllisyys haastaa yksilöä, yksilön moraalialia ja rationaalista valintaa korostavat näkemykset. Poliittisesti yhteisöllisyys kuuluu vahvasti kansalaisyhteiskuntakeskusteluun (Hautamäki ym. 2005; Möttönen & Niemelä 2005). Jälkimodernia yhteisöllisyyttä luonnehtii kiinnittyminen lyhytkestoisiin ja tilannekohtaisiin yhteisöihin. Ihmisten arjessa yhteisöllisyyttä leimaa eri ajallisten kerrostumien rinnakkaisuus (Korkiamäki ym. 2008, 10; Korkiamäki 2008, 177–181; Veijola 2005, 97).

Yhtenä perimmäisenä inhimillisten tarpeiden tyydyttämisen kriteerinä nähdään edellytys osallistua yhteisön elämänmuotoon ja vuorovaikutukseen (Saukkonen 2003; Doyal & Gough

1991, 50–55). Sosiaalista vastuuntuntoa arvostetaan, koska sen koetaan olevan uhattuna tai riittämätöntä (Korkiamäki ym. 2008; Niiluoto & Löppönen 1996, 33). Turvattomuuden tunnetta lisää ihmisten välinpitämättömyys toisia kohtaan (Niemelä 2000, 347). Nostalgisen yhteisöllisyyden kaipuun yhteydessä kuitenkin usein unohtuu, että yhteisöllisyyteen liittyy myös vähemmän kaivattuja piirteitä, kuten yhdenmukaisuuden painetta (Nyyssölä 2006). Toisaalta väitetään, että perinteistä yhteisöllisyyttä ei ole ollut olemassakaan (Beck 1992; Lehtonen 1990). Yhteisöllisyyden löytäminen on yhä vaikeampaa, koska yhteiskunnassamme yksilönoikeudet menevät yhteisöllisyyden edelle. Yksilöllä on oikeus olla kuulumatta yhteisöön kansalaisoikeuksiaan menettämättä. Toisaalta taas yhteisöllisyyden perustalle rakennetaan sosiaalipoliittisia hankkeita sekä kaivataan perhettä, sukua ja naapurustoa hoivan tuottajiksi ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisijöiksi (Furedin 2002, 67; Kovero 1988, 58). Yhteisöllisyyteen on alettu kiinnittää huomiota ihmisten hyvinvointia käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Roivainen ym. 2008). Myös yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisukeinona nähdään panostaminen ihmisten yhteisöllisyyteen (Delanty 2003, 116).

Yhteisöllisyyssajattelu liittyy myös yhteisösosiaalityön eli perinteisemmin yhdyskuntatyön uudelleen nousuun. Suomessa yhteisösosiaalityötä on lähestytty asukastyön, organisaatioiden välisen yhteistyön, yhteisöllisen toiminnan, suunnittelun vaikuttamisen sekä yhdyskunnan palvelujen laajentamisen näkökulmasta. Yhteisötyön kohteena ovat olleet asukasryhmät, yhteisöt ja asuinalueet. Suomessa yhdyskuntatyössä on ollut kaksi tavoitetta: järjestelmän mukauttaminen kansalaisten tarpeita vastaavaksi ja asukkaiden omaehtoisen toiminnan käynnistäminen yleisen hyvinvointipolitiikan osana (esim. Roivainen ym. 2008; Turunen 2008, 50). Näiden olemassa olevien rakenteiden päälle institutionaalisia ESR-projektiyhteisöjä on voitu luontevasti rakentaa.

Yhteisöllisyyden perustana voivat olla alueelliset, poliittiset ja taloudelliset seikat. Yhteisöllisyys voi perustua intresseihin, yhteisiin toimiin sekä vuorovaikutukseen. Yhteisöllisyys viittaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ominaisuuteen, tapaan ja toimintaperiaatteeseen. Se voidaan käsittää myös ideana ja tavoitteena ja oppina tietystä vuorovaikutustavasta. Yhteisöllisyyden piiriin kuuluvat reaaliset vuorovaikutusprosessit, jolloin kohteena on yhteisö, sekä tietoisuuden tiloina olemassa olevat mielikuvat tällaisista prosesseista. Tällöin yhteisöllisyys ilmenee symbolisena tietoisuusmuotona, tavoitteena tai ideana (Lehtonen 1990, 25–26). Kukin yhteisö ymmärtää yhteisöllisyyden omasta näkökulmastaan ja luo omannäköistään yhteisöllisyyttä. Projektiyhteistyö on useiden lähtökohdiltaan erilaisten toimijoiden yhteistyötä.

Sosiologinen empiirinen yhteisötutkimus on jakautunut kolmeen ulottuvuuteen: alueellisiin sidoksiin, sosiaalisiin verkostoihin ja yhteisiin intresseihin (ks. Korkiamäki ym. 2008; Anttonen 1989). Yhteisöllisyys voidaan nähdä alueellisesti rajattuna yksikkönä, sosiaalisen vuorovaikutuksen yksikkönä ja yhteenkuuluvuuden tunteiden sekä yhteisten intressien yksikkönä (Krok 2008; Raitakari 2008; Lehtonen 1990, 16–17). Tukeudun tähän kolmijakoon ja tarkastelen yhteisöllisyyttä paikallisten alueellisten sidosten, verkostoitumisen sekä yhteisten intressien näkökulmasta.

Tutkimustehtävä, aineistot ja analyysi

Seurakuntien osallistumista ESR-projektiyhteistyöhön ei ole tutkittu omien tutkimusteni lisäksi (Lehtinen 2007; 2003). EU pyrkii ESR-projektien avulla luomaan yhteisöllisyyttä ja estämään syrjäytymistä työllistymisen kautta. Projektit toteutetaan paikallisesti eri toimijoiden yhteistyönä. EU-projekteissa on kyse sopimukseen perustuvista alueellisesti rajatuista yhteisöistä. Kirkon rooliksi on määritelty kirkkolaissa lähim-

mäisenrakkauden toteuttaminen (KL luku 1 2 §). Myös seurakuntien diakoniatyö on lakisääteistä. Uskonnollisena yhteisönä seurakunnan yhteisöllisyys eroaa muiden toimijoiden yhteisöllisyydestä.

Tarkastelen artikkelissani, miten yhteisöllisyyttä tavoitellaan ESR-projektityhteistyössä ja mikä on seurakunnan vaikutus yhteisöllisyyteen näissä projekteissa. Tarkasteluperspektiivi on paikallinen ja työntekijäkeskeinen. Tutkimustehtävääni lähestyn edellä mainittuun kolmiulotteiseen yhteisöllisyyden määritelmään nojaavien alakysymysten avulla: 1) Millaista yhteisöllisyyttä projekteista löytyy alueellisten sidosten kautta? 2) Millaista yhteisöllisyyttä projektien verkostot luovat? ja 3) Millaista yhteisöllisyyttä projektin toimijoiden yhteisten intressien kautta löytyy?

Rajasin tutkimuksen maantieteellisesti yhdelle paikkakunnalle, Lahteen, missä toteutettiin neljä ESR-projektia vuosina 1999–2006/8 (Takatasku, LATU, Linkki ja Ovi auki).⁴ Lahti on EU:n näkökulmasta haasteellinen. Aluetta kohtasi raju rakennetyöttömyys 1990-luvulla, ja työttömyysaste jäi maan keskiarvon yläpuolelle. Alueen toimijoilla on tästä johtuen riittänyt taloudellisia haasteita. Lahdessa myös kirkko on ollut sosiaalisissa kysymyksissä aktiivinen toimija (Yeung 2006). Siksi se on mielenkiintoinen tutkimuskohde ESR-projektityhteistyötä tarkasteltaessa.

Tutkimuksen aineistona on 91 erilaista ESR-projektien tuottamaa dokumenttia, joiden laajuus vaihtelee 1–103 sivun välillä. Dokumentit koostuvat projektisuunnitelman sisältävistä projektikuvauksista, projektien väli- ja loppuraporteista,

Taulukko 1: Projektiaineisto

Projektiaineisto	Latu	Takatasku	Linkki	Ovi auki
raportit	3	5	1	8
kokouspöytäkirjat	-	-	-	11
EU-lomakkeita	4	11	2	6
www-sivut	3	-	-	-
haastattelut	2	2	2	3
esitteet	1	-	2	1
projektikuvaus	1	1	1	1
muu sopimus	-	-	1	-
muu projektimateriaali	8	6	-	5
yhteensä	22	25	9	35

projektipäätöksistä sekä sopimusasiakirjoista, esitteistä ja kokouspöytäkirjoista.

Aineisto on monitasoinen ja haastava (Lehtinen 2007). Koska seurakunnasta oli vain vähän mainintoja dokumenteissa, haastattelin lisäksi projektipäälliköitä ja seurakunnan edustajia (9 kpl). Eräässä projektissa, jossa seurakunnan edustaja vaihtui kesken projektin, haastattelin molempia edustajia. Haastattelut toivat esiin tietoa, joka muuten olisi jäänyt näkymättömäksi.

Tutkimuksen analyysimetodina on laadullinen sisällönanalyysi. Analyysissä lähdin liikkeelle yhteisöllisyyden kolmijaosta. Tutkiessani paikallisiin alueellisiin sidoksiin perustuvaa yhteisöllisyyttä keräsin aineistosta kokoontumispaikkoja ja asukas- ja aluetyötä käsittelevät asiat. Sosiaalisia verkostoja tutkiessani poimin aineistosta erilaiset sosiaaliset tilanteet, kuten kokoukset, palave-

rit, ryhmät ja kerhot. Yhteisiin intresseihin pääsin käsiksi tutkimalla yhteisiä tavoitteita, päämääriä ja strategioita.

Kävin vielä projektiaineiston läpi sanahalla yhteisöllisyys. Haun tulokset tulivat lähelle tässä tutkimuksessa käytettävää yhteisöllisyyden määritelmää. Haastatteluissa nousivat esiin toiminnallisuus, verkostoituminen, yhteiset intressit sekä oman alueen kehittäminen.

Paikallisuus – alueellisten sidosten näkökulma yhteisöllisyyteen

EU:n subsidiariteetti-periaatteen mukaan alueet osaavat itse parhaiten hoitaa omia asioitaan. Monet alueiden ongelmien syyt johtuvat sen ulkopuolisista tekijöistä, siksi niiden ratkaiseminen paikallisesti on haastavaa. Tutkittavat ESR-

Taulukko 2: Yhteisöllisyyden määrittely

Yhteisöllisyys		
Paikallisuus	Verkostot	Yhteiset intressit
Lahti Aluetyö Yhteisöyöntekijä	Hallinnollinen verkosto EU:n rahastohallinnointi projektiverkostot paikallinen hallinnointi	Syrjäytymisen ehkäisy Suvaitsevaisuuden lisääminen Yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun lisääminen Alueiden viihtyvyys ja turvallisuus
Asukastila	aiempi yhteistyö yhteisiä luottamushenkilöitä	
Asukasyhdistykset Asukas asiantuntijana	Kumppanuus projektiin osallistuneiden organisaatioiden työntekijöiden keskinäinen vertaistuki yhteistyötahojen keskinäinen toiminta kohderyhmän vertaisryhmät projektitoiminta	Kohderyhmän aktivointi
Seurakunnan aluetyö Seurakunnan aluetyöntekijät		Päällekkäisen työn karsiminen Ihmisten ohjaaminen palveluihin
Toiminta, jossa seurakunnan rooli vahva	Yksilölliset edellytykset verkostoitua koulutus kielitaito, atk-taidot	Työharjoittelun ja -kokeilun kautta työelämään Elämänlaadun parantaminen

Ollu sen alueen pastori, diakoniatyöntekijä ja se nuorisotyönohjaaja, itse asiassa nyt näillä kaikilla kolmella alueella tällä hetkellä taitaa...pastori ja diakoniatyöntekijä löytyy sieltä yhteistyöverkostosta...on ihan silleen merkittävä yhteistyötaho siellä käytännössäki (H3).

Kirkko on ollut edelläkävijä aluetyössä. Sillä on alueellisia kirkkoja ja seurakuntakoteja, joissa työntekijät ovat järjestäneet erilaista toimintaa ja tapahtumia. Kaupungin edustaja koki, että seurakunta on sitoutunut alueelliseen näkökulmaan toimintatavoissaan (H3).

Meil on niin vahvat perinteet Lahdessa siitä että seurakunta on itse asiassa mun mielest ollu vähän niinkun – se on ollu varsin sitoutunu aina siihen semmoseen alueelliseen näkökulmaan ja seurakunta oli jo perustanu täällä semmosia seurakunnan aluetyöryhmiä, tämmöstä alueellista työtä elikkä (H3).

Seurakunnassa pelättiin, että vastuu aluetyöstä jäisi yksin sen kannettavaksi. Pelko oli aiheellinen sikäli, että loppuraportin mukaan kaupunki ei jatkanut alueellista toimintaa projektin päätyttyä (D5).

Seurakunta näki niinku enemmänki et mieluummi et kaupungin vastuuta pitäis lisätä, että seurakunnan rooli olis sitte ehkä pienempi siinä rinnalla et niinko katotaan, ett tämmönen kaupunginosatyö pitäis olla jotenki enemmän kaupungin päävastuulla (H3).

Seurakunnan vahvuutena projekteissa oli oma vahva aluetyö, asiantuntemus paikkakunnan ongelmista sekä kohderyhmien tavoitettavuus. Loppuraportissa todetaan, että Lahden seurakuntayhtymä koettiin luotettavana yhteistyötahona etenkin käytännön toiminnassa kaikilla eri tasoilla ja asuinalueilla (D5). Voidaan sanoa, että seurakuntien alueellinen toimintamalli oli kaupungin projektien infrastruktuurisena pohjana,

jonka varaan toimintaa alettiin rakentaa. Sen aluetyö toimi pioneerina ja sai projekteissa rinnalleen kilpailijan.

Projekteissa seurakuntakotien rinnalle ovat tulleet asukastilat, joissa on myös toimintaa ja tapahtumia. Osittain seurakunta on ollut rahoittamassa tiloja ja järjestänyt niissä kerhoja. Rahoitusta usein perustellaan omien seurakuntalaisten tarpeilla ja sillä, että näin parannetaan ihmisten hyvinvointia. Vaarana kuitenkin on, että niistä tulee seurakuntakodille kilpailevaa toimintaa (H5).

Aluetyöllä oli lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteita. Lyhyen aikavälin tavoitteena oli työntekijän jalkautuminen asukastoimintaan. Tällä tavoin pyrittiin saamaan selville asukkaiden ja eri viranomaisten näkemykset alueiden ongelmakohdista. Asukastilan avulla pyrittiin luomaan kokemuksellista yhteisöllisyyttä. Siellä järjestettiin ryhmätoimintaa, avointa asukastoimintaa sekä tapahtumia. Pitkän aikavälin tavoitteena oli halu parantaa asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Tavoitteena oli sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen asuinalueella sekä alueen viihtyvyyden parantaminen. Aluetoiminnalla tavoiteltiin verkostojen vahvistamista ja asukastilan hallinnointivastuun siirtämistä asukkaille ja alueen toimijoille (D5). Paikallisprojekteissa pyrittiin siirtämään asukkaille vastuuta itsestään, lähipiiristään sekä omasta lähiympäristöstä eli kotiseudusta.

Sosiaaliset verkostot ja kumppanuus yhteisöllisyyden osana

Projektiyhteistyössä on kyse sopimuksellisesta yhteisöllisyydestä. Projekti-instituutio on rakenteellista, juridisesti luotua yhteisöllisyyttä, jolla EU ohjaa aluepolitiikkaansa. Se on tarkasti säänneltyä ja aikataulutettua tavoitteellista toimintaa, johon paikallisesti sitoudutaan. Projektikumppanit solmivat projektisopimuksen, jossa on

määritelty yhteistyön sisältö ja tavoitteet. Yhteisöllisenä toimintatapana ja välineenä projektiyhteistyössä on kumppanuus. Projektiyhteistyön rakenteelliset tekijät pakottavat kumppanuuteen ja erilaisten viranomaisverkostojen luomiseen. Projektirahoituksen saamisen edellytyksenä ovat vahvat yhteistyöverkostot ja riittävä kumppanien määrä. Kunta ja seurakunta ovat aina toimineet yhteistyössä keskenään. Tällä on merkitystä projektiyhteistyölle.

Mun mielestä sil oli hirveen suuri painoarvo sillä historialla et oli jo tehty sitä yhteistyötä sillä yhdellä asuinalueella. Oli jaettu kustannuksia ja oli oltu käytännön toiminnassa diakoniatyöntekijöitä, sen alueen pastori ja myöskin seurakunnan nuoriso-ohjaajia. Oli tavallaan sitä perinnettä jo olemassa. Se on jatkunu ja tavallaan siihen varmaan siihen meillä aika pitkälle jatkossaki turvaututaan että se kaupunki ja seurakunta on yhdessä semmosina isoina toimijoina sitoutunu niin sitte tavallaan niitä pienempiä toimijoita tulee siihen rinnalle (H3).

Projektiyhteistyön kynnystä on monella paikkakunnalla madaltanut aiempi yhteistyö (Lehtinen 2007, 155). Lahdessa projekteihin liittyi laaja eri sektorien välisen yhteistyön tiivistämisen prosessi. Kaupunki tarvitsi uudenlaista vuorovaikutusta työttömyyden aiheuttamien ongelmien helpottamiseksi (D2). Projektiyhteistyöllä pyrittiin vastaamaan laajoihin, monitahoisiin ja vaikeasti lähestyttäviin haasteisiin.

Projektien tiiviiseen toimijaverkostoon kuuluivat projektihenkilökunta sekä -edustajat. Projekteissa voitiin havaita erilaisia verkostoja niin paperilla kuin käytännön toiminnassa. Projekti-dokumenttien mukaan tavoitteina olivat kansalaisjärjestöjen vahvistaminen ja uudenlaisten julkisen ja kolmannen sektorin välisten verkostojen luominen sekä yhteisöllisyys (D5).

Me piirrettiin yhdessä semmosta karttaa toimialoja koskevasta, ketä täällä on tähän pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen ja havaittiin, että se on ihan kammottavan näkönen sokkelo, ja siinä oli vaan osa näistä toimijoista siinä vaiheessa (H7).

Ko verkottumista. Et se on kauheen hieno sana ja mä en tiä, me vanhemmat ei välttämättä ihan niinko ymmärretä, mitä se tarkoittaa. Ja toisaalta se ei ehkä tarkoita mitään muuta, ku sitä mitä on aina ennenkin tehty. Nyt sille on keksitty vaan uus nimi. Mut niinku ihan oikeesti, et tämmönen niinku yhteistyön merkitys ja kumppanuuden merkitys ja se, että kaikki puhaltais samaan hiileen yhteiseksi hyväks ja tällai, niin tämmöstä asennetta (H5).

Sit toisaalta mä oon oppinu semmosta, että ku on monta tahoo tota tekemäs sitä juttuu, ni se on jotenki semmosta hidasta ja vellovaa ja paljo poruu ja vähän villoja, et syntykö siitä mitään ja tota vai onks se itse projekti. Et tavallaan niin että matkallaolo onkin se tärkein (H5).

Lahdessa diakoniatyö on hyvin aikaansa seuraava ja ajan hermolla olevaa, että meillä on aina kannustettu tähän tämmöseen moniammatilliseen yhteistyöhön, ja meidän palvelutyön johtokunnassakin on henkilö, joka on kaupungin sosiaalijohtaja (H8).

Keskeistä toiminnalle olivat kumppanuus ja luottamus siihen, että kukin hoitaa omat tehtävänsä. Yhteisöllisyyteen kuuluu vahvasti vastuu. Yhteisöllisyys projektikumppaneiden välillä oli toimintatapa ja väline. Talouden tiukentuessa ja resurssien vähetessä eri yhteisöllillä ei ole varaa jäädä yhteistyön ja kumppanuuden ulkopuolelle. Verkostot ja kumppanuus olivatkin toimijoille keino vahvistua ja saada lisäresursseja. Projektiyhteistyö loi toimijoille myös kokemuksellista yhteisöllisyyttä.

Ihan sitten niinkun semmosen tunteenkin pohjalta et se ei välttämättä aina tarkota että on kauheen tiheesti kontakteja, että se verkosto olis tässä lähellä vaan siitä että ne on niinku tavallaan niin vakiintuneita ne käytännöt et sit tiedetään ku tarvii ottaa johonki yhteyttä nii on selkee toimintatapa tai tietää keneen ottaa yhteyttä niin se tuntuu et se on läheinen vaikka saattas olla et sen kahen kuukauden aikana ei just oo ehkä ollu ku joku nii, voi olla että joku yksittäinen soitto mutta ku se on niin selkeetä nii se on tuntunu läheiseltä sitte sen takia (H3).

On ollu hyvin helppo lähestyä niitä työntekijöitä, jotka tässä projektissa ovat. Koen heidät käytännössä työtovereiksi, joille on helppo soittaa (H8).

Rakenteellisen projektiyhteistyön tavoitteena oli luoda kokemuksellista yhteisöllisyyttä myös kohderyhmälle. Yhden projektin tavoitteena oli elää työttömien ja syrjäytymisuhan alla olevien rinnalla. Yhdessä haluttiin parantaa kohderyhmän elinoloja auttamalla työpaikan hankinnassa tai lisäämällä työn saannin edellytyksiä. Projekteissa tarjottiin työkoelua ja tukityöllistämistä. EU:n tavoitteiden näkökulmasta näin ehkäistään syrjäytymistä eli työelämän ulkopuolelle jäämistä.

Projektsuunnitelmissa korostettiin uusien työmenetelmien ottamista käyttöön. Kohderyhmän osallistumismahdollisuuksia lisättiin ryhmäytämisen ja vertaistuen avulla. Syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia haluttiin lisätä muun muassa tarjoamalla suomen kielen opetusta. Toimintamenetelminä korostettiin yhteisöllisiä toimintatapoja, esimerkiksi yhteistä ruokalaa, harrasteopintopiirejä, erilaista ryhmätoimintaa, yleisötilaisuuksia, tapahtumia ja talkoita. Projektin kohderyhmille vertaistuen merkitys oli tässä merkittävä tekijä (D4). Kohderyhmäläisiä yhdisti joko samanlainen elämäntilanne, asema yhteis-

kunnassa tai paikallisuus. Yhdistäviä elämäntilanteita olivat muun muassa kotiäitiys tai eläkeläisyys. Samankaltaisina asemansa yhteiskunnassa kokivat maahanmuuttajat ja pitkäaikaistyöttömät. Yhtenä osana projektien toiminnassa löytyivät myös työelämän ulkopuolelle jäävien yhteisöllistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Eräässä projektsuunnitelmassa luvattiin, että projekti tarjoaa työttömille ja muille työelämän ulkopuolisille yhteisön, jossa kohdata ihmisiä ja kohentaa sosiaalisia taitoja.

Vertaisryhmät ovat hyviä välineitä vuorovaikutuksellisten ja sosiaalisten taitojen opettelussa. Osallistujat mainitsivat projektin hyvinä puolina sosiaalisten suhteiden kohentumisen ja mielekkään tekemisen. Omat tilat edesauttoivat sosiaalisten verkostojen syntyä. Yhdessä projektissa oli palkattu erityiset yhteisötyöntekijät, jotka toimivat sosiaalisten prosessien herättelijöinä. Heidän tehtävänsä oli toimia asukkaiden keskinäisen vuorovaikutuksen sekä asukkaiden ja viranomaisten välisen tutustumisen apuna, tiedottajina ja kouluttajina. Yksi heidän tehtävistään oli tutustua asiakkaisiin ja seurustella heidän kanssaan (D1; D4; D5; H3). Asukastilat toimivat kokoontumispaikkoina, jotka vahvistivat asukkaiden sosiaalista verkostoa ja edistivät kiinnittymistä asuinalueeseen.

Edelleenkin vaan vahvistunu semmonen ruohonjuuritason työn ja sen asukkaiden äänen kuuluville saaminen ja oikeutuksen paikan semmonen profiilin nostaminen sillee et se ei oo vaan puuhastelua se mitä asukkaat tekee siellä sen oman lähiympäristönsä hyväksi, et sille annettas enemmän arvoa ja sille olis paikkansa ja sitä myös aidosti tuetaan, ei vaan kauniissa korulauseissa ja puheissa vaan että sitte on selkeitä resursseja osottaa, tavallaan myös ei aina taloudellisia resurssejakaan vaan semmosia et on kanavia ja väyliä ja semmosia kumppanuuksia niille asukkaille niinku täs kaupunkiorganisaatiossa mutta myös muittenki toimijoiden verkostossa. Se

asukas on ihan yhtä tärkeä kun niin sanotusti ne asiantuntijat jotka siellä toimii. Ehkä semmonen oikeutuksen hakeminen loppujenlopuks ja semmonen arvon nostaminen. Se on mun mielestä tullu siksi keskeiseksi työksi ja se on asennetyötä niinku monella tasolla. Sitte tavallaan ne keinot ja aina ne asiat niin ne nousee sit sieltä alueelta mitkä on sitten niinku niitä yhteisen työn kohteita (H3).

Projektit muodostivat oman verkostonsa, jossa mukana olivat projektin palkatut työntekijät, työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olevat sekä projektin asiakkaat. Näin oli esim. Takataskuprojektissa, jossa pyritettiin työttömien ruokailua. Keittiössä toimivat työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä olevat, ja edullista ruokaa kävivät syömässä alueen työttömät. Projektien keskeinen toimintaidea, yhteisöllisyys, ei ollut aina ongelmatonta edes työntekijöiden kesken. Periaatteena oli, etteivät yksilön edut tai vaatimukset saaneet koskaan vahingoittaa muita. Tästä johtuvat rajoitukset, kuten työehtojen noudattamisen ja työvelvollisuuksien suorittamisen vaatimus sekä työtovereiden koskemattomuuden ehdoton edellytys, olivat joillekin negatiivisia kokemuksia.

Tutkiessani projektien toimintaa nousi esiin, että erityisesti toiminnallisuus oli seurakunnan tehtäväkentässä keskeistä. Seurakunta järjesti erilaisia kerhoja, tapahtumia, leirejä, saunailtoja ja retkiä. Toiminnan kautta luotiin rakenteita, joihin oli helppo kiinnittyä. Eräässä projektisuunnitelmassa juuri seurakunnan roolina oli suunnitella ja järjestää työllistettäville ryhmätoimintaa (D9; H5; H8).

Korostettiin, että kaiken yksilötuen rinnalla pitkään työtön ollut ihminen tarvitsee semmosen yhteisön, jonka keskellä se vahvistuisi takaisin sinne työelämään se yhteisöllisyyden korostus (H2).

Yhdessä projektissa kerhotoiminta siirtyi seurakunnan hoidettavaksi projektin päätyttyä (D7). Seurakunta näyttäytyi kumppanina toimijana, jolla on yhteisöllisyyden edellytyksenä olevia sosiaalisen pääoman heikkoja siteitä (Hyyppä 2002). Näin ollen sen on luontevaa tavoittaa hyvin erilaisia ihmisiä. Tärkeäksi nähtiin kohtaaminen henkilökohtaisella tasolla sekä luottamus. Työntekijän rinnalla olo lisäsi osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemista.

Toimijoiden yhteiset intressit yhteisöllisyyden lähteenä

EU:n tavoitteena on saada asiat yhteisen päätöksenteon piiriin. Paikallishallinto ymmärtää yhteisöllisyyden ihmisten vastuuttamiseksi itsensä ja ympäristöstä. ESR-projektityhteistyössä on kyse EU:n ja paikallistason välisestä prosessista, vaikka ylimpänä kansallisena valvojana toimisi ministeriö. Kuntien intresseissä on osallistua työttömyyden alentamiseen. Työllisyysasteen kohoaminen merkitsee kuntien sosiaalipalvelujen tarpeen vähenemistä ja kuntien verotulojen lisääntymistä, mikä osaltaan helpottaa palveluiden järjestämistä. Projekteilla haettiin myös toimintaan lisää rahaa.

Me alettiin pohtia 99 vuonna että miten ja mistä saatas lisää resurssia ja rahaa maahanmuuttajatyöhön ja sitten verkostoryhmän keskuudessa sitten viris idea, että tehtäis tällöinen hanke (H9).

Taloudelliset tekijät saivat myös seurakunnat miettimään uudella tavalla toimintaansa (D4). Suomalaisessa valtiokeskeisessä hyvinvointivaltiossa on ollut vierasta, että yhteisöllillä on vastuu apua tarvitsevan jäsenen toimeentulosta ja palveluista. Uudessa tilanteessa julkinen sektori ei enää yksin ole vastuussa (Julkunen 2006). Täydentäviä ja korvaavia palveluja järjestävät järjestöt, seurakunnat, yritykset, lähiyhteisöjen ammatilliset ja vapaaehtoiset (Korkiamäki ym. 2008, 12). ESR-projektityhteistyössä toimijoiden

yhteisenä intressinä oli viranomaisnäkökulmasta päällekkäisen työn karsiminen. Tavoitteena oli myös ihmisten ohjaaminen palveluiden piiriin. Ihmisten hyvinvointi oli kaikkien projektikumppaneiden tavoite. Projektiyhteistyö osoitti konkreettisesti sen, että aitoja yhteistyön tarpeita löytyy.

Ei semmonen näennäisyhteistyö se ei kauheen pitkälle jatku, jos ei sitten löydy niitä aitoja yhteistyötarpeita. Ei pelkästään, et koonnutaan säännöllisin välein ja kerrotaan omia kuulumisia – vaan pitää saada jotain konkreettista aikaiseksi (H3).

Yhteiset tavoitteet eivät sulje pois toimijoiden omia tavoitteita ja intressejä. Vaarana yhteistyössä onkin, että jos omia intressejä ei voi toteuttaa, ei myöskään kokonaisuudesta oteta vastuuta. Suurimmaksi intressiksi näyttävät nousseen taloudelliset asiat, jotka ovat koko projektiajattelunkin taustalla. Projektirahoilla paikattiin taloutta.

Ainakin seurakunnan puolella ja kaupungin puolella meillä on palvelutyöllä tiukemmat budjetit ku viime vuonna...toivottavasti uusi projekti tän jälkeen (H8).

Lahden seurakuntayhtymä tuki rahallisesti työllistämistä Lahdessa. Se oli jopa mukana maksamassa projektien omarahoitusvastuuosuuksia, joita EU-projekteissa vaaditaan. Lisäksi se maksoi henkilöstön palkkoja ja rahoitti tutkimustyötä. Seurakunnan rahallinen panostus aiheutti toisaalta vastustusta, koska sen nähtiin tekevän kaupungin sosiaalitoimelle kuuluvaa työtä.

Kaikki yhteistyökumppanit allekirjoittivat projektisopimuksen, jossa sitouduttiin yhteisiin tavoitteisiin. Toimijoiden yhteisenä tavoitteena oli syrjäytymisen ehkäiseminen, työllistymiseen suuntaavan omaehtoisen toiminnan tukeminen, työttömyyden vähentäminen ja työllistäminen. Menetelminä tavoitteiden saavuttamiseksi oli-

vat toimenpiteet osallistumismahdollisuuksien ja yhteisöllisyyden sekä turvallisuuden ja viihtyvyyden lisäämiseksi (D5). Kaikkien toimijoiden yhteisenä intressinä oli kohderyhmän aktivointi ja edellytyksien luominen omaehtoiselle toiminnalle. Näin pyrittiin ryhmäläisten elämälaadun ja elämänhallinnan parantamiseen. Ihmiset haluttiin saada työharjoittelun ja työkokeilun kautta työelämään ja näin ehkäistä syrjäytymistä. Paikallisesti haluttiin lisätä alueiden turvallisuutta ja viihtyvyyttä sekä edistää asukkaiden suvaitsevaisuutta. Yhteisöllisyyden ja yhteisvastuun lisääminen oli vahvasti tavoitteena. Projektisuunnitelmissa mainitaan, että aktiivisina toimijoina ovat työttömät itse, kolmannen sektorin toimijat, seurakunnan ja kaupungin viranomaiset, työvoimaviranomaiset ja yrittäjät.

Seurakunta loi yhteisöllisyyttä myös omista lähtökohdistaan. Tästä kertoo muun muassa, että se painotti projekteissa myös muita kuin rahassa mitattavia tavoitteita. Mukanaoloa perusteltiin lähimmäisen rakkauksella ja lähimmäisvastuun kantamisella. Seurakunta halusi myös nostaa esiin ihmisarvoa korostavia työtapoja. Sitä pidettiin ihmisarvon puolustajana, ihmisen työttömyydestä huolimatta, ja omalta osaltaan työllisyyden edistäjänä. Tarkoituksena oli kehittää Lahden seurakuntien yhteiskunta- ja diakoniatyötä, sekä etsiä vaihtoehtoja työvoimatoimistoissa tehtävälle asiakastyölle.

Seurakunta on osallistamalla työllisyyden edistämiseen ottanut askeleita kohti yhteiskunnallisia tehtäviä tuoden uuden lisän työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen työn rinnalle. Diakoniatyön nähtiin projekteissa uudistuneen. Projekteissa haluttiin erottaa työttömyys- ja työllisyystyö. Työvoimahallinto toteuttaa työllisyystyötä, jotta asiakkaat työllistyisivät joko suoraan tai erilaisin tukitoimin. Seurakunnan työttömyystyö oli lisäksi tarjolla ihmisille, jotka eivät syystä tai toisesta työllisty. Miten näille ihmisille turvataan ihmisarvoinen elämä? Ihmisten kohtaaminen ei ole vain työn välittämistä vaan ihmisistä välit-

tämistä. Läsnä olivat näin ollen vahvasti seurakunnan omatkin arvot. Dokumenteista käy ilmi, että seurakunta loi universaalia yhteisöllisyyttä. Tämä ilmeni muun muassa diakoniatyössä, jossa laajasti kannetaan vastuuta heikommista ja syrjäytymisvaarassa olevista. Projektityhteistyössä huolehdittiin kaikista uskontokuntaan tai kansalaisuuteen katsomatta (D1; D2; D4; H2). Yhteenvetona voi sanoa, että vaikka seurakunnan toiminta nousi eri lähtökohdista, tavoitteet olivat yhtenevät muiden projektitoimijoiden kanssa.

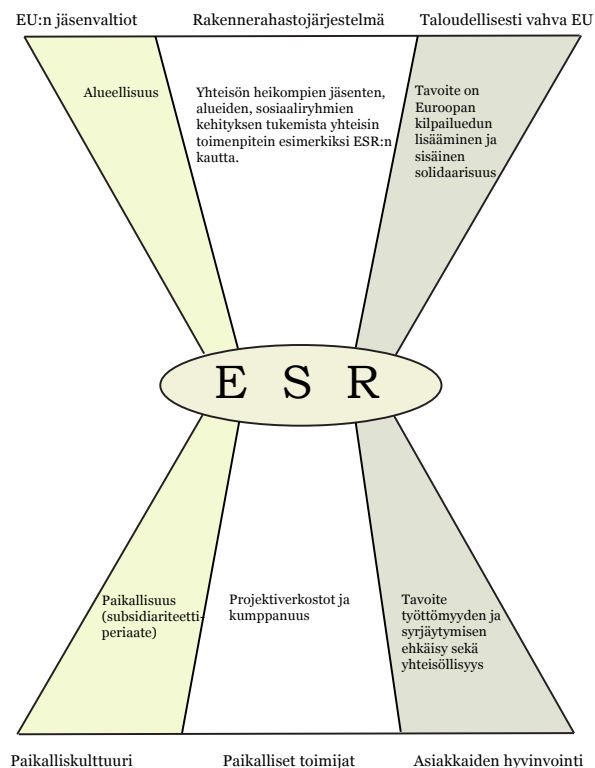
Pohdinta – Toteutuvatko EU:n tavoitteet ESR-projektityhteistyössä?

EU:n kielessä syrjäytyminen tarkoittaa työmarkkinoiden ulkopuolisuutta, josta seuraa, että

ESR- rahoituksen tulee tähdätä sijoittumiseen yksityisille työmarkkinoille. EU:n tarkoittama yhteisöllisyys, jonka siis uskotaan vähentävän syrjäytymistä, kaventuu, kun kuulutaan työssäkäyvien yhteisöön. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö myös muunlaista yhteisöllisyyttä projektityhteistyöstä löytyisi.

EU:n yhteisöllisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemisen tavoitteet kohtaavat paljon haasteita ja muutoksia matkalla Brysselistä ruohonjuuritasolle. Mielenkiintoinen tutkimustulos on talouden ja yhteisöllisyyden kytkös. Taloudellisen individualismin perusajatus on, että traditionaaliset yhteisöt ja valtio lähinnä haittaavat markkinoiden toimintaa (Lehtonen 1990). ESR-projekteissa kuitenkin yhteisöllisyys on pyritty operationalisoimaan talouden palvelukseen. Se

Kuvio 1: Yhteisöllisyys EU:ssa

näyttäyty välineenä, jolla tavoitellaan säästöjä. Taloudellisuus määrittelee ESR:n toimintaa EU-tasolta aina paikallistasolle saakka. EU on tuonut kansallisvaltion rinnalle ylikansallisen ja paikallisen näkökulman. ESR-projektit yhdistävät EU- ja paikallisen tason kontekstit yhteisöllisyyden elementtien avulla.

On mahdollista, että projektiyhteisöissä EU:n taloudelliset tavoitteet ja alueiden ihmisten hyvinvointi kohtaavat. Projektiin osallistuville luodaan kanavia yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman syntymiselle. ESR-projekteissa EU:n symbolisen yhteisöllisyyden tulisi konkretisoitua, mutta tämä yhteisöllisyys on erittäin monimuotoista ja -tasoista. Universaalisen yhteisöllisyyden haasteena ovat hankkeet, jotka kohdistetaan vain riskiryhmiin tai alueen tunnistettuihin riskeihin. Ne johtavat yhteisöllisyyden hajoamiseen ja toimijakentän pirstaloitumiseen.

Tulokset osoittavat, että yhteisöllisyyttä projektiyhteistyössä löytyy sekä viranomaisverkostoista että projektien toiminnasta. Yhteisöllisyyttä ovat alueella lisänneet tihentyneet verkostot ja yhteiset alueelliset tavoitteelliset toimet. Yhteisöllisyydessä erottuu kaksi kehysprosessia: symbolinen yhteisyys ja konkreettinen toiminta (Lehtonen 1990). Symbolista yhteisyyttä tässä tutkimuksessa edustaa EU ja projekti-instituutio. Konkreettista toimintaa edustaa toimijakenttä. EU-projektin saaminen paikkakunnalle vaatii usean toimijan pitkäkestoista ponnistelua. ESR-projektin saaminen paikkakunnalle edellyttää jo olemassa olevaa yhteisöllisyyttä.

Yhteisöllisyys paikallisessa kontekstissa näyttäytyy toisaalta symbolisena ja hallinnollisena oman asuinalueen asiana, toisaalta asukastilojen mahdollistamana toiminnallisena yhteisöllisyytenä. Pelkkä taloudellinen integraatio ja lainsäädäntö eivät riitä rakentamaan aitoa yhteisöllisyyttä, vaan sopimuksenvaraista yhteisöllisyyttä. Projektien suunnitelmissa ja kuvauksissa on korkealentoisia tavoitteita ja käsitteitä. Tämä edustaa

symbolista yhteisöllisyyttä. Projektien arki, todellinen konkreettinen toiminta, josta haastattelut kertovat, nosti esiin, että usein oli kyse paikallisesta suhteellisen pienimuotoisestakin toiminnasta. Jo olemassa olevaa toimintaa saattoi rajoittaa työntekijäpula, jota projektilla paikattiin. Verkostot tuottivat yhteisöllisyyttä sekä symbolisesti että toiminnallisesti. Projektiverkostot voivat olla paperilla tai toteutua toimijoiden keskinäisinä tapaamisina ja kohderyhmän toimintana. Myös intressit ovat sekä symbolista puhetta syrjäytymisen ehkäisystä että konkreettista toimintaa. Huomionarvoista on, että toiminta nousee toimijoiden omista lähtökohdista, mutta päämäärä on yhteinen. Yhteisöllisyyden teema oli vahvasti läsnä aineistossa.

Suurin haaste EU:n politiikalle on, että yhteisöllistäminen ja ESR-projektit perustuvat vapaaehtoisuudelle. Yhteisöihin kuulutaan silloin ja niin kauan, kuin yhteisöstä saatavat edut ylittävät yhteisöihin kuulumisen haitat ja vaivat. Geert Hofsteden (2008) mukaan yksi kulttuureita toisistaan erottava piirre on juuri yhteisöllisyys versus yksilöllisyys. Yhteisölliselle kulttuurille on tyypillistä yhteisön edun meneminen yksilön edun edelle. Yhteisöllisessä kulttuurissa yksilö on aina jonkin ryhmän jäsen. Yksilö ottaa päätöksiä tehdessään huomioon ryhmän kannan, ja päätös tehdään ryhmän edun, ei oman edun mukaisesti. Ryhmä myös tukee jäseniään. Yksilöllisessä kulttuurissa oma etu määrittelee yksilön toimintaa. Suomi kuuluu yksilökeskeiseen kulttuuriin. Euroopassa, varsinkin etelässä, sen sijaan on enemmän yhteisöllisen kulttuurin piirteitä. Näin ollen yhteisöjen merkityksen yksipuolista korostamista voidaan pitää suomalaisessa yksilökeskeisessä kulttuurissa kummallisena. Kuitenkin EU-kontekstissa yhteisöllisyys määritellään maamme rajojen ulkopuolella, ja olemme tekemisissä rakenteiden kanssa, jotka on luotu kulttuurissa, jossa yhteisö on merkittävämpi tekijä kuin meillä.

Kohderyhmän kohdalla osuvin termi on yksilöllinen yhteisöllisyys. Kun sopimuksellista vuorovaikutusta säätelevät laki ja oikeus, toimintaorganisaatio ei ole yhteisöllinen vaan yhteiskunnallinen. Yhteisösosiaalityön tavoitteena on ollut yhteiskunnallistaminen. Tähän on pyritty myös projekteissa. Paikallistasolla se merkitsee asukkaille vastuunottoa omista asioista ja ympäristöstä. EU:ssa se merkitsee asioiden ottamista yhteisen päätöksenteon piiriin. On kritisoitu sitä, että ESR-projektit eivät työllistä ihmisiä riittävästi. Työllistämistavoite onkin asetettuihin tavoitteisiin nähden toteutunut huonosti, mutta projektien toiminta on osallistujien kannalta merkittävä tekijä yhteisöllisyyden lisääjänä ja hyvinvoinnin edistäjänä. Projektiyhteisössä on kyse yhteisöllisyydestä, joka ilmenee yksilöllisten valintojen yhdistetyssä voimassa. Kukin löytää oman paikkansa, mutta ei välttämättä EU:n toivomalla tavalla työelämästä. Yhteisöllisyyden luominen ja ylläpitäminen tarvitsee resursseja ja aikaa. Tämä on ristiriidassa julkiselle sektorille asetettujen tehostamisvaatimusten kanssa. Projektien päättymisen jälkeen niissä aloitettua toimintaa on ollut tästä syystä vaikea jatkaa. Vaihtoehtoksi näyttää nousevan kiinnittyminen "kolmannen sektorin", tässä tapauksessa muun muassa seurakunnan toimintaan. Seurakunta näyttää toimivan projekteissa paikallisen yhteisöllisyyden takaajana.

Kirkon yhteiskunnallisena tehtävänä on pyrkiä saamaan aikaan ja vahvistamaan sellaisia yhteisöjä ja rakenteita, joissa voidaan edistää hyvinvointia, yhteenkuuluvuutta ja oikeudenmukaisuutta (KH 1997). Kirkko osoittautuu haastatteluaineiston perusteella projektiyhteistyössä epäviralliseksi toimijaksi luoden edellytyksiä vapaamuotoisemmalle toiminnalliselle yhteisöllisyydelle. Virallisissa dokumenteissa seurakunnan osuus jäi ohueksi. Haastattelut osoittivat, että seurakunta on yhteisöllisyyttä tuottavana tahona paljon vahvempi kuin mitä raportit osoittivat. Seurakunnan keskeinen sanoma, evankeliumi, on sanoma osallisuudesta, syrjäytyneen ihmisen mahdollisuudesta päästä osalliseksi Jumalan val-

takunnasta ja sen avaamasta uudesta ihmisyydestä. Kirkon tarkoitus ja olemassaolon oikeutus on yksinomaan siinä, että se kutsuu ja liittää ihmisiä Jumalan armon osallisuuteen ja siihen perustuvaan keskinäiseen elämänyhteyteen ja niiden jakamiseen. Missio ja diakoninen tehtävä ovat sisäkkäin (KHa 2002). Symbolisen yhteisöllisyyden lisäksi seurakunnat tarjoavat konkreettisen areenan yhteisöllisyydelle, yhteistoiminnalle ja sosiaalisille verkostoille (Yeung 2004). Kirkko on halunnut nostaa esiin ja ylläpitää arvokeskustelua, joka liittyy työttömän ihmisen asemaan yhteiskunnassa. Yhteisöllisyys käsitetään seurakunnassa laajemmin kuin EU:ssa. Seurakunnan näkökulmasta yhteisöllistäminen kattaa myös työelämän ulkopuoliset ryhmät.

Projektiyhteistyössä kirkko on kansalaisyhteiskuntaa rakentamassa. Tästä kertoo muun muassa se, että sen hiljaista tietoa ja käytäntöjä, esimerkiksi seurakunnassa asemansa vakiinnuttanutta aluetyötä, on projektiyhteistyössä pyritty kokeilemaan kaupungin puolella. Kirkko on kansalaisyhteiskunnan toimijana tuonut keskusteluun inhimillistä näkökulmaa korostaen ihmisten kokonaisvaltaisen kohtaamisen tärkeyttä sekä heidän elämäntilanteidensa huomioon ottamista. Seurakunta näyttäytyy projektiyhteistyössä kaksoisroolissa: julkisoikeudellisen yhteisön viranomaisena, mutta ennen muuta toiminnallista yhteisöllisyyttä luovana kolmannen sektorin toimijana. Se on luonut rakenteita ja matalan kynnyksen toimintaa, johon kenen tahansa uskontokunnasta tai sosiaalista asemasta riippumatta on helppo kiinnittyä. Yhteisöllisyyteen liittyvät vahvasti arvot. Seurakunta on yhteisönä hengellinen, ja sille ominainen yhteisöllisyys on ajasta ja paikasta riippumatonta universaalista yhteisöllisyyttä. Tarvitaan lisää tutkimusta siitä, miten yhteisöllisyys ilmenee seurakuntalaisille ja mihin suuntaan yhteisöllisyyttä kirkon yltäasolla tulisi kehittää.

Viitteet

¹ EU-politiikan tavoitteena on tuoda esiin eurooppalaisen kulttuuriperinnön yhteispiirteitä, symbolista yhteisöllisyyttä, vahvistaa tunnetta kuulumisesta yhteen ja samaan yhteisöön (Komissio 2002).

² I pilari, yhteisön tehtävät (useimmat yhteisen politiikan osa-alueet), II pilari, yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, III pilari, poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa, II ja III pilarin alla noudatetaan pääasiassa hallitusten välistä yhteistyötä. Keskustelu Euroopan integraatiosta ja unionin toimivallasta käsittelee pitkälti yhteisöllisyyden ja hallitustenvälisyyden keskinäistä tasapainoa. Yhteisöllistäminen tarkoittaa hallitustenvälisen yhteistyön alaan kuuluvien asioiden siirtämistä yhteisöllisen päätöksenteon piiriin. (Erkkilä & Tiilikainen 2007, 74–75.)

³ EU:n rakenneindikaattoreissa käsitteellä osallisuus on vahva asema (Atkinson 2005).

⁴ Latu-projekti ja Linkki-projekti saivat jatkorahoitusta (D3; D8).

⁵ Kunta ja seurakunta ovat hallinnollisesti itsenäisiä, mutta seurakuntien rajat noudattavat kuntarajoja (KL 3 luku 3 §).

Aineistolähteet

(D) Dokumentti

Painetut

D1 Aalto, Katja (2003) Toimenpiteitä työllisyyspolun varrelta. TAKATASKU-projektin omatyönarviointi. Lahden seurakuntayhtymä: Diakoniatyön palvelukeskus.

D2 Kaartinen, Leena (2003) Työtä, kuntoutusta ja kansalaistoimintaa. TAKATASKU-projektin arviointitutkimus. Lahden seurakuntayhtymän Julkaisusarja n:o 3/2003. Lahden seurakuntayhtymä: Diakoniatyön palvelukeskus.

D3 Konttinen, Riikka (ND) Pitkät portaat, korkeat kynnykset. Lahtelaisen työllistämistoiminnan nykytila ja tulevaisuuden näkymät. HY Palmenia: Linkki-projekti.

D4 Lindstam, Sirkku (2003) TAKATASKU-projektin loppuraportti Muuttuvan elämän monitoimikeskus TAKATASKU.

D5 Tolonen, Tarja (2006) Alue- ja yhteisötyön kehittäminen Lahdessa vuosina 2002–2005. Ovi auki -projektin loppuraportti. Lahden kaupunki: Lahden kaupungin painatuskeskus.

Internet

D6 Ovi auki -projektisuunnitelma 2002–2004 <http://www.lahti.fi/OVIAUKI/taustaprojektisuunnitelma.html> Luettu 10.5.2005

Asiakirjat

D7 LATU-loppuraportti 2008.

D8 LATU projektihakemus 1.10.2000–31.3.2008 Dnro 108/3513/00

D9 LINKKI-kehittämiskumppanuussopimus

Haastattelut (H)

H2 TAKATASKU seurakunnan edustaja (srk)

H3 OVI AUKI projektipäällikkö (PP)

H4 OVI AUKI srk

H5 OVI AUKI srk

H7 LINKKI PP

H8 LATU srk

H9 LATU PP

Kirjallisuus

Antola, Esko (2003) Raha ilman valtiota? Turku: Kirja-Aurora.

Anttonen, Anneli (1989) Valtiollisesta yhteisölliseen sosiaalipolitiikkaan. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.

Atkinson, A.B. (2005) The Future of Social Protection in a Unifying Europe. Social Security and Health research. Working Papers 44/2005. Helsinki: Kela.

Beck, Ulrich (1992) Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage.

Delanty, Gerard (2003) Community. New York: Routledge.

Doyal, Len & Gough, Ian (1991) A Theory of Human Need. HongKong: Macmillan.

Durkheim, Emile (1990/1897) Sosiaalisesta työnjaoista. (suom. Seppo Randell) Helsinki: Tammi.

Ekestam, Harry (1999) Euroopan unionin aluepolitiikka. Teoksessa Timo Lehtomäki (toim.) Opiskellen uudistuvaan unioniin. Hallinnon kehittämissentrum. Helsinki: EDITA, 131–154.

Erkkilä, Tero & Tiilikainen, Teija (2007) Avain EU-

käsitteisiin. Helsinki: Eurooppa-tiedotus.

Europe direct (ED) (2008) sähköpostivastaus 4525504 puhelinkyselyyn. Luettu 28.2.2008.

Furedi, Frank (2002) *Culture of Fear: Risk Taking and the Morality of Low Expectation*. London: Continuum International.

Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki (2006) Diakoniatyö hyvinvointivaltion mittarina. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2), 134–145.

Haatanen, Kalle (2000) *Yhteisöllisyyden paradoksit*. Helsinki: Helsingin yliopiston yliopistopaino.

Hautamäki, Antti, Lehtonen, Tommi, Sihvola, Juha, Tuomi, Ilkka, Vaaranen, Heli & Veijola, Soile (2005) *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus.

Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.

Helne, Tuula (2003) *Sosiaalipolitiikka epävarmassa maailmassa*. Teoksessa Tuula Helne, Raija Julkunen, Jouko Kajanoja, Sini Laitinen-Kuikka, Tiina Silvasti & Jussi Simpura (toim.) *Sosiaalinen Politiikka*. Helsinki: WSOY, 17–37.

Hofsteden, Geert (2008) *A summary of my ideas about national culture differences*. <http://feweb.uvt.nl/center/hofstede/page3.htm> Luettu 25.1.2008.

Hyypä, Markku (2002) *Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hännikäinen-Uutela, Anna-Liisa (2004) *Uudelleen juurtuneet: yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa*. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 252. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Julkunen, Raija (2006) *Kuka vastaa?: Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Helsinki: Stakes.

Kari, Matti & Penttinen, Markus (1999) *Euroopan Unionin työ-, sosiaali- ja terveyspolitiikka*. Teoksessa Timo Lehtomäki (toim.) *Opiskellen uudistuvaan unioniin*. Hallinnon kehittämiskeskus. Helsinki: EDI-TA, 173–186.

Kari, Matti & Saari, Juho (2005) *Sosiaalinen Euroop-*

pa. Euroopan Unionin sosiaalipolitiikka. Eurooppa tietoa/186. Helsinki: UM Eurooppa-tiedotus.

Karjalainen, Jouko (2000) *Ruokapankkien paikallinen vaikuttavuus*. Teoksessa Matti Heikkilä, Jouko Karjalainen & Mikko Malkavaara (toim.) *Kirkonkirjat köyhyydestä*. Helsinki: Kirkkopalvelut, 267–290.

KH (1997) *Osallisuuden ja jakamisen yhteisösuuntaviivoja diakonia- ja yhteiskuntatyön kehittämiseen*. Suomen ev.lut. kirkon Kirkkohallituksen julkaisuja.

KHa (2002) *Vastuun ja osallisuuden yhteisö. Diakonia- ja yhteiskuntatyön linja 2010*. <http://www.evl.fi/kkh/to/kdy/strategia.html> Luettu 7.10.2008.

KHb (2002) *Lausunto Euroopan Unionin tulevaisuudesta*. Kirkkohallitus 20.5.2002. [http://evl.fi/EVLMateriaalit.nsf/Documents/13F849A7B93AEE9EC22570BF003E7A76/\\$File/eu_tulevaisuus.pdf](http://evl.fi/EVLMateriaalit.nsf/Documents/13F849A7B93AEE9EC22570BF003E7A76/$File/eu_tulevaisuus.pdf) Luettu 6.10.2008.

Komissio (2002) *Kansojen Eurooppaa rakentamassa – Euroopan unioni ja kulttuuri*. Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto.

Korkiamäki, Riikka (2008) *Surffailua arjessa – Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä*. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla*. Jyväskylä: PS-kustannus, 173–192.

Korkiamäki, Riikka, Nylund, Marianne, Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene (2008) *Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa*. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla*. Jyväskylä: PS-kustannus, 9–20.

Kovero, Seppo (1988) *Yhteisöllisyys ja alueellisuus sosiaalityössä*. *Sosiaalityön vuosikirja* 87–88. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin liitto, 57–62.

Krok, Suvi (2008) *Kerrostalonaapurusto yhteisöllisyyden kokemuksena*. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) *Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla*. Jyväskylä: PS-kustannus, 193–207.

Kuusela, Pekka (2004) Sosiaalisen maailman tasot ja toimijat. Esseitä sosiaalitieteiden ja arvointitutkimuksen metodologiasta. Kuopio: UNIPress.

Lehtinen, Sanna (2007) Projektityhteiskunnan verkostoissa. Seurakunnat Euroopan sosiaalirahaston projekteissa. Diakonian tutkimus -aikakauskirja 2/2007, 137–159.

Lehtinen, Sanna (2003) Seurakunnat Euroopan sosiaalirahaston projekteissa 1995–1999. Kirkkososiologia pro gradu -työ. HYTTK.

Lehtonen, Heikki (1990) Yhteisö. Tampere: Vastapaino.

Moisio, Pasi (2000) Kasautuvatko sosiaalisen syrjäytymisen muodot EU-maissa? Sosiologia 37 (3), 216–227.

Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma (2005) Kunta ja kolmas sektori - yhteistyön uudet muodot Jyväskylä: Kunnallisan alan kehittämiskeskus.

Niemelä, Pauli (2000) Suomalaisen väestön turvattomuusprofiili. Teoksessa Pauli Niemelä & Anja Riitta Lahikainen (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino, 347–376.

Niiniluoto, Ilkka & Löppönen, Paavo (1996) Euroopan henkinen tila ja tulevaisuus. Juva: WSOY.

Nyysölä, Kari (2006) Kriisi ja sosiaalinen pääoma hyvinvointivaltiossa. Tieteessä tapahtuu 2006 (1), 5–9.

Raitakari, Suvi (2008) Asukkaasta kiinnipitäminen ja irtipäästäminen. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus, 225–244.

Roivainen, Irene, Nylund, Marianne, Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (2008) Yhteisöt ja sosiaalityö – kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saari, Juho (2003) Uusi aikakausi – Yhdentyvä Eurooppa ja sosiaalipolitiikka. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Saari Juho, Kainulainen, Sakari & Yeung, Anne Birgitta (2005) Altruismi. Antamisen lahja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Helsinki: Yliopistopaino.

Salonen, Kari (2000) Kirkko suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Kari Salonen, Kimmo Kääriäinen & Kati Niemelä (toim.) Kirkko uudelle vuosituhannelle. Suomen ev.lut. kirkko vuosina 1996–1999. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 9–37.

Saukkonen, Pasi (2003) Yhteisöllisyydestä ja politiikasta. Tiedepolitiikka 2003 (1), 7–14.

Tiilikainen, Teija (2006) Suomen linjan täydellinen muodonmuutos ulko- ja turvallisuuspolitiikka. Teoksessa Raunio Tapio & Juho Saari (toim.) Eurooppalaistuminen: Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon. Helsinki: Gaudeamus, 206–233.

Tuomi, Ilkka (2005) Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Antti Hautamäki, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola (toim.) Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 132–162.

Turunen, Päivi (2008) Muuttuva yhdyskuntatyö osana Pohjoismaiden sosiaalityötä. Teoksessa Irene Roivainen, Marianne Nylund, Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö - Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 43–59.

Tönnies, Ferdinand (2001) Community and civil society. Ed. Jose Harris. Cambridge: Cambridge University press.

Töttö, Pertti (1996) Ferdinand Tönnies – Gemeinschaft ja Gesellschaft. Teoksessa Jukka Grownow, Arto Noro & Pertti Töttö (toim.) Sosiologian klassikot. Helsinki: Gaudeamus, 154–172.

Veijola, Soile (2005) Turistien yhteisöt. Teoksessa Hautamäki Antti, Tommi Lehtonen, Juha Sihvola, Ilkka Tuomi, Heli Vaaranen & Soile Veijola (toim.) Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 90–113.

Yeung, Anne Birgitta (2004) Individually together: volunteering in late modernity: social work in the Finnish church. Helsinki: Finnish Federation for Social Welfare and Health.

Yeung, Anne Birgitta (2006) Churches in Europe as agents of welfare – Sweden, Norway and Finland: working paper 2:1 from the project Welfare and religion in a Europe perspective. Diakonivetenskapliga institutets skriftserie 11. Uppsala: Diakonivetenskapliga institutet.

